

Eindevaluatie onderwijsprojecten Actieprogramma lokale initiatieven voor mensen met verward gedrag

Cas Barendregt, Lisanne van Eeden, Lisan Jansen Lorkeers, Barbara van Straaten
Platform31 & onderzoeksinstituut IVO

Mei 2020

Uitgave

Platform31/onderzoeksinstituut IVO in opdracht van ZonMw
Den Haag, mei 2020

Auteurs: Cas Barendregt, Lianne van Eeden, Lisan Jansen Lorkeers, Barbara van Straaten

Redactie: Platform31

Platform31

Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de trends in stad en regio. We verbinden beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een aanpak waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: iedereen profiteert mee van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag
www.platform31.nl

Onderzoeksinstituut IVO

Onderzoeksinstituut IVO beantwoordt al sinds 1989 onderzoeksvragen rondom sociaal kwetsbare groepen voor (semi)overheden, zorginstellingen en maatschappelijke organisaties. Ons onderzoek richt zich vooral op de domeinen welzijn, zorg en verslaving, maar reikt vaak voorbij sectorgrenzen – tot thema's als wonen, werken en schulden. We verbinden wetenschap, beleid en praktijk en volgen maatschappelijk relevante ontwikkelingen op de voet. Zo helpen we onze opdrachtgevers met goed onderbouwde kennis en doordacht praktijkadvies.

www.ivo.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden Platform31 en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4	
1 Introductie en achtergrond	6	
Leeswijzer		8
2 Resultaten	9	
2.1 Onderwijsproducten die de projecten hebben opgeleverd	9	
Mbo-onderwijsproducten		13
Hbo-onderwijsproducten		13
Andere onderwijsproducten		14
2.2 Samenwerkingsverbanden die de projecten hebben opgeleverd	15	
Onderwijs en praktijk hebben elkaar nodig		15
Onderwijs met gastdocenten		16
Factoren die samenwerking bevorderden		16
Factoren die samenwerking belemmerden		17
Ervaringsdeskundigen		17
Inzet ervaringsdeskundigen bij de ontwikkeling		17
Inzet ervaringsdeskundigen bij de uitvoering		18
2.3 Implementatie	18	3
Implementatie in mbo en hbo met elkaar vergeleken		19
Implementatie: een divers beeld		19
Bevorderende factoren voor implementatie		23
Belemmerende factoren voor implementatie		23
2.4 Borging en verspreiding	24	
Landelijk inzetbaar		24
Regionaal inzetbaar		25
Verdere verspreiding een impuls geven		26
3 Conclusies en aanbevelingen	27	
Producten		27
Samenwerking		27
Ervaringsdeskundigen		28
Implementatie		28
Borging		28
Landelijke verspreiding		28
Van onderwijsproduct naar leernetwerk		28

Samenvatting

Voor het realiseren van een goed werkende aanpak is het van belang dat huidige en toekomstige professionals beter worden toegerust om te gaan met verward gedrag. In een subsidieoproep nodigde ZonMw daarom in het najaar van 2017 onderwijs en praktijk uit om kennis over verward gedrag te integreren in (keuze)modules voor mbo en hbo. Dertien samenwerkingsverbanden van onderwijs en praktijk gingen vervolgens aan de slag met het ontwikkelen van onderwijsmodules om (toekomstige) professionals beter toe te rusten om domeinoverstijgend samen te werken aan de sluitende aanpak. En om beter te kunnen aansluiten bij de leefwereld van de cliënt.

In dit evaluatieonderzoek is de opbrengst van de projecten, de toepassing hiervan en de overdraagbaarheid onderzocht. Meer concreet beantwoordt deze rapportage drie vragen rondom de onderwijsproducten:

1. Welke onderwijsproducten en samenwerkingsverbanden zijn ontstaan;
2. In hoeverre zijn ze geïmplementeerd;
3. Welke mogelijkheden zijn er voor landelijke verspreiding?

Om de vragen te kunnen beantwoorden, bestudeerden we projectverslagen en hielden we interviews met de betreffende projectleiders.

Opgeleverde producten

Op één project na, leverden alle 13 projecten onderwijsproducten op die moeten bijdragen aan adequate omgang met personen met verward gedrag. Er zijn vier onderwijsproducten opgeleverd die primair zijn gericht op het mbo, vijf zijn primair gericht op het hbo en drie onderwijsproducten zijn ontwikkeld voor professionals die in hun werk te maken krijgen met personen met verward gedrag. Veel producten richten zich op meerdere vakdisciplines, overeenkomstig met de domeinoverstijgende problematiek van verward of onbegrepen gedrag. Studenten en professionals in het domein van verpleegkunde en maatschappelijke zorg zijn de belangrijkste doelgroepen van de onderwijsproducten. Twee van de opleverde onderwijsproducten richten zich (ook) op de politie (en/of andere professionals in de acute zorg). Sommige producten zijn zowel voor mbo als hbo inzetbaar, of zowel voor regulier onderwijs als nascholing.

Samenwerkingsverbanden

De ontwikkelde onderwijsproducten kwamen tot stand in samenwerking tussen het onderwijs en praktijkpartners. Veel samenwerkingsverbanden bestonden al, maar zijn voor dit thema uitgebreid met relevante partners, zoals GGZ en ervaringsdeskundigen. Voor enkele onderwijsinstellingen of -afdelingen was de samenwerking met praktijkorganisaties nieuw. Onderwijs en praktijk hebben elkaar nodig om te komen tot relevante onderwijsproducten die bevorderen dat studenten klaar zijn voor de beroepspraktijk en de beroepspraktijk over up-to-date (wetenschappelijke) kennis beschikt.

Over het algemeen zijn de ervaringen met samenwerken positief. En dat is belangrijk, want rondom het thema 'verward gedrag' is samenwerking in het professionele veld niet altijd vanzelfsprekend. Een sterk bevorderende factor in vrijwel alle projecten is de gevoelde urgentie, zowel in onderwijs als praktijk, rondom het thema verward of onbegrepen gedrag. In alle projecten werkten ervaringsdeskundigen mee in de ontwikkeling en deels ook in de uitvoering. Hun inzet verhoogt de kwaliteit van opleverde producten, omdat het cliëntperspectief op een levensechte manier wordt geïntegreerd. Belemmerende factoren voor de samenwerking waren:

- moeilijkheden rond het vrijmaken van docenten naast hun primaire onderwijstaken,
- een relatief korte ontwikkelperiode en
- personeelsverloop.

Implementatie

Onderdeel van het ontwikkeltraject is dat het onderwijsproduct wordt getest bij de doelgroep (studenten, professionals). Van nagenoeg alle onderwijsproducten draaide een pilot. Aansluitend zijn de meesten opgenomen in het reguliere aanbod. Een aantal onderwijsproducten wordt niet uitsluitend in de eigen onderwijsorganisatie aangeboden, maar ook in of via de deelnemende praktijkorganisaties aan werknemers als bijscholing. Hoe de implementatie hier verloopt, is niet goed te achterhalen. De reikwijdte is vooral regionaal.

Bevorderend voor de implementatie is wanneer de ontwikkelaars helder voor ogen hebben hoe en op welke plaats de ontwikkelde onderwijsproducten kunnen worden ingezet en daar vooraf ook afspraken over hebben gemaakt.

Borging en verspreiding

De borging is het sterkst wanneer de onderwijsproducten worden opgenomen in het reguliere curriculum van een opleiding. De uitvoering van producten zoals een mbo-keuzedeel of hbo-minor is afhankelijk van adoptie door docenten (mbo) of inschrijving door studenten (mbo en hbo). Vooralsnog lijkt er, gezien de (over)inschrijvingen, aan belangstelling voor deze onderwijsproducten geen gebrek. De borging van een project wordt bedreigd wanneer een sleutelfiguur wegvalt en geen opvolging is geregeld. De voortzetting van het project met dezelfde kennis en energie is dan niet vanzelfsprekend. Dit gebeurde in enkele van de geëvalueerde projecten.

Het ontwikkelde mbo-keuzedeel is landelijk beschikbaar via de landelijke structuur voor optimale aansluiting van mbo-onderwijs en arbeidsmarkt (ssb). De landelijke verspreiding van (overige) modules ligt niet altijd direct voor de hand gezien de samenwerking met regionale partners.

Conclusies en aanbevelingen

- Alle opgeleverde producten overziend, lijkt de acute zorg (politie, ambulance, crisisdienst) onderbediend te worden, terwijl zij er vaak als eerste mee te maken krijgen.
- Wat verward gedrag behelst en hoe je er adequaat mee kunt omgaan, verschilt in principe niet per regio. Dit is een argument om de algemene kennis over (de omgang met) verward gedrag centraal aan te bieden. Maar het lokaal ontwikkelen van deze kennis levert een bijdrage aan de samenwerking tussen onderwijs en praktijk. Dit is een waardevol proces.
- In de meeste gevallen wordt de inzet van ervaringsdeskundigen gewaardeerd, omdat het bijdraagt aan de kwaliteit van de onderwijsproduct. Tegelijkertijd blijkt dat niet elke persoon met ervaring ook deskundig is in die ervaring. Een ervaringsdeskundige is in staat om op een overstijgend niveau zijn of haar ervaring in te zetten.
- De meeste onderwijsproducten zijn ontwikkeld voor de lokale of regionale 'onderwijsmarkt'. Dat is logisch gezien de betrokkenheid van praktijkpartners en/of reikwijdte van de onderwijsinstelling. Toch leveren veel projecten ook materialen op die landelijk verspreid kunnen worden. Materialen zoals lesmodules, docentenhandreikingen, instructiefilmpjes kunnen landelijk worden verzameld, aangeboden en gepromoot via bijvoorbeeld websites als wikiwijs (voor het onderwijs) en de website van het landelijk kennisnetwerk Verward Gedrag.

Vervolg

Enkele samenwerkingen leidden tot een duurzamer samenwerking in de vorm van een leernetwerk. ZonMw subsidieert de ontwikkeling van een aantal leernetwerken op het gebied van langdurige zorg en verward gedrag. Het kan synergie opleveren als de opgezette leernetwerken rondom verward gedrag gebruik kunnen maken van een of meer van de onderwijsproducten.

1 Introductie en achtergrond

Aanleiding

In de Nederlandse media en politiek is steeds meer aandacht voor incidenten rondom mensen die verward gedrag vertonen. Het gaat om mensen die grip op hun leven (dreigen te) verliezen, waardoor het risico aanwezig is dat zij zichzelf of anderen schade berokkenen. In de praktijk komen professionals uit het zorg-, welzijns- en/of veiligheidsdomein in aanraking met mensen met verward gedrag. Voor het realiseren van een goed werkende aanpak is het van belang dat huidige en toekomstige professionals beter worden toegerust om te gaan met verward gedrag.

Met het Actieprogramma lokale initiatieven voor mensen met verward gedrag (AVG) draagt ZonMw bij aan een goed werkende aanpak voor ondersteuning, opvang en zorg voor mensen met verward gedrag en hun omgeving. In een subsidieoproep nodigde ZonMw in het najaar van 2017 onderwijs en praktijk uit om kennis over verward gedrag te integreren in (keuze)modules voor mbo en hbo (eventueel in samenwerking met bij- en nascholing) en deze modules te implementeren. De focus van deze modules richtte zich op het leggen van verbinding tussen het zorg, welzijns- en veiligheidsdomein. Deze ronde gericht op onderwijs leverde in totaal 13 projecten op, die in september 2018 startten. De meeste projecten leverde een onderwijsmodule op om (toekomstige) professionals beter toe te rusten om domeinoverstijgend samen te werken aan de sluitende aanpak en om beter te kunnen aansluiten bij de leefwereld van de cliënt.¹

Evaluatieonderzoek

6 Op verzoek van ZonMw voert kennis- en netwerkorganisatie Platform31 in samenwerking met onderzoeksinstituut IVO een evaluatieonderzoek uit van de 13 afgeronde onderwijsprojecten AVG. Dit evaluatieonderzoek is gericht op het vaststellen van de opbrengst van de projecten, de toepassing hiervan en de overdraagbaarheid. Om dit te kunnen vaststellen, onderzoeken Platform31 en het IVO welke resultaten en producten de onderwijsprojecten opleverden, welke hiervan zijn toegepast binnen de eigen organisatie en welke resultaten en producten landelijk kunnen worden verspreid. Meer specifiek evalueren Platform31 en het IVO deze 13 onderwijsprojecten aan de hand van de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke resultaten (producten en samenwerkingsverbanden) leverden de onderwijsprojecten op?
2. In hoeverre zijn resultaten en producten geïmplementeerd in de eigen instelling? Welke mechanismen hebben gestimuleerd, dan wel belemmerd?
3. Welke resultaten en producten kunnen landelijk verspreid worden en op welke wijze kan de verspreiding een impuls krijgen?

Een extra paragraaf is toegevoegd over de inzet van en samenwerking met ervaringsdeskundigen bij de ontwikkeling en uitvoering van de onderwijsproducten, omdat alle projecten, conform de oproep van ZonMw, ervaringsdeskundigen hebben ingezet. Het inzetten van ervaringsdeskundigen in de ontwikkeling en uitvoering van onderwijs is niet vanzelfsprekend en toelichting op de ervaringen kan helpen bij de opzet van vergelijkbare projecten.

De evaluatie van deze onderwijsprojecten staat niet op zichzelf. In een tweede subsidieronde in het voorjaar van 2019 riep ZonMw op tot indienen van projectvoorstellen gericht op het uitwisselen van expertise tussen onderwijs en praktijk. Het doel van deze subsidieronde was het uitbreiden van een bestaand of het opzetten van een nieuw leernetwerk, gericht op mensen met verward gedrag, andere (psychisch) kwetsbare mensen en hun omgeving. Het leernetwerk is bedoeld om regionaal een duurzame uitwisseling tussen onderwijs en praktijk te realiseren.

¹ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/geestelijke-gezondheid/verward-gedrag/subsidie/inclusieve-samenleving/onderwijs/>

Platform31 en het IVO voeren naast deze eindevaluatie een procesevaluatie uit van deze leernetwerken en bieden parallel daaraan ook ondersteuning en begeleiding bij de opzet en uitvoering. De looptijd is van eind 2019 tot medio 2021. De bevindingen uit dit project worden in 2021 apart gerapporteerd.

Methode

Van alle dertien projecten kregen we via ZonMw zowel de subsidieaanvragen als de eindverslagen. We analyseerden deze tegen de achtergrond van de onderzoeksvragen en plaatsten de relevante informatie in een gegevensraster. De geselecteerde informatie vormde de basis voor de telefonische interviews die we met twaalf van de dertien projectleiders van de onderwijsprojecten hielden. De telefoongesprekken zijn, na toestemming, opgenomen en de opnames dienden als *back-up* voor de gemaakte aantekeningen. Met behulp van de informatie uit de telefonische interviews vulden we de gegevensrasters verder aan. Voor de rapportage is de informatie uit de gegevensrasters geclusterd naar onderzoeksvraag. In de rapportagefase namen we met enkele projectleiders contact op om nog enkele aanvullende vragen te stellen.

In onderstaande tabel 1 staan de opgeleverde onderwijsproducten opgesomd met een korte toelichting.

Tabel 1. Overzicht van de 13 onderwijsproducten

1.	Twee mbo-onderwijsmodules 1) Betrekken mantelzorg hoe doe je dat? 2) Familie-ervaringsdeskundigheid
2.	Flexibele scholingstoolkit over interdisciplinaire samenwerking rondom personen met verward gedrag (diverse niveaus).
3.	Verward in de Wijk. Onderwijsmodules voor hbo-v (jaar 1, 2, en 3) waarbinnen zorgprofessionals in de wijk, docenten en studenten verpleegkunde competenties versterken rondom het omgaan met mensen met verward gedrag.
4.	Meer zicht op verwardheid. Online scholingsmodule "wat doe je bij delier" (diverse niveaus).
5.	Samen opleiden, samen werken. Nascholingsmodule voor professionals in de acute zorg.
6.	Module Omgaan met verward gedrag. Online scholingsmodule voor medewerkers veiligheid, wonen, zorg en welzijn en onderwijs/kinderopvang (mbo).
7.	CONNECT: een hbo-minor gericht op de verbindende zorg voor en ondersteuning van mensen met verward gedrag.
8.	Mensen met onbegrepen gedrag, een hbo-minor gericht om de omgang met mensen met onbegrepen gedrag.
9.	De zorg van morgen begint vandaag. Onderwijsprogramma voor studenten Bachelor Medische Hulpverlening (BMH), 4 jaar.
10.	Mbo-keuzedeel Verward Gedrag. Bestemd voor mbo-4 maatschappelijke zorg en sociaal werk, verpleegkunde.
11.	Mental Health First Aid (MHFA) in de opleiding Orde en veiligheid (mbo).
12.	post-HBO leergang Verward Gedrag. module opgezet als leergemeenschap.
13.	Interprofessionele kenniscirculatie verward gedrag in de wijk Hbo-keuzemodule (afgerond, niet getest).

Onderwijsproduct nummer 13 in de tabel (“Interprofessionele kenniscirculatie verward in de wijk”) is inhoudelijk afgerond. Dat wil zeggen, de handleiding van de module is gerealiseerd. Het testen ervan bleek echter om verschillende redenen niet haalbaar. Het project heeft niet geleid tot een getest onderwijsproduct.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de resultaten van deze evaluatie. In paragraaf 2.1 worden de onderwijsproducten nader voorgesteld. In paragraaf 2.2 gaan we in op de samenwerking die leidde tot de totstandkoming van de onderwijsproducten en factoren die de samenwerking bevorderden en belemmerden. In hoofdstuk 2 is ook aandacht voor de inzet van ervaringsdeskundigen. In paragraaf 2.3 kijken we naar de implementatie van de onderwijsproducten en wat daarin bevorderend en belemmerend was. In 2.4 staan we stil bij de borging en verspreiding van de onderwijsproducten en beschrijven we hoe de verspreiding een verdere impuls zou kunnen krijgen. Ten slotte trekken we een aantal conclusies en geven we aanbevelingen in hoofdstuk 3.

2 Resultaten

In hoofdstuk 2 beantwoorden we de onderzoeksvragen. Allereerst gaan we in de op de vraag wat de projecten opleverden, zowel aan onderwijsmaterialen als qua samenwerking. Daarna staan we stil bij de vraag in hoeverre de onderwijsmodules ook in de eigen organisatie zijn geïmplementeerd. En behandelen we de vraag of en in hoeverre de producten ook landelijk kunnen worden verspreid in wat daarvoor nodig is. Ten slotte gaan we in op de inzet van ervaringsdeskundigen die in vrijwel alle projecten een belangrijke rol speelden. De beschrijvingen van de 13 onderwijsprojecten zijn online beschikbaar op de website van ZonMw.²

2.1 Onderwijsproducten die de projecten hebben opgeleverd

Op één project na, leverden alle 13 projecten onderwijsproducten op die moeten bijdragen aan adequate omgang met personen met verward gedrag, of, zoals een aantal projectleiders liever zegt, onbegrepen gedrag. In tabel 2 staan de opgeleverde onderwijsproducten weergegeven.

² <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/geestelijke-gezondheid/verward-gedrag/subsidie/inclusieve-samenleving/onderwijs/projecten-onderwijsmodules/> (geraadpleegd 5 maart 2020)

Tabel 2. Overzicht opgeleverde onderwijsproducten

Nr.	Omschrijving project / product	Betrokken organisaties	Regio	Status (per april 2020)
1.	Twee mbo-onderwijsmodules 1. Betrekken mantelzorg hoe doe je dat? 2. Familie-ervaringsdeskundigheid	Ontwikkeld door Markieza i.s.m. Summacollege & Rino Zuid	Eindhoven	Geïmplementeerd (mbo volwassenenonderwijs)
2.	Flexibele scholingstoolkit over interdisciplinaire samenwerking rondom personen met verward gedrag.	Ontwikkeld door Hanze hogeschool en praktijkpartners	Groningen + online trainershandleiding	Geïmplementeerd (hbo, mbo, post-hbo, praktijkpartners)
3.	Verward in de Wijk. Onderwijsmodules voor hbo-v (jaar 1, 2, en 3) waarbinnen zorgprofessionals in de wijk, docenten en studenten verpleegkunde competenties versterken rondom het omgaan met mensen met verward gedrag.	Hogeschool Rotterdam i.s.m. praktijkpartners	Rotterdam + online kennisbundel: https://www.vilans.nl/websites/kennisbundels	Geïmplementeerd (hbo, praktijkpartners)
4.	Meer zicht op verwardheid. Online scholingsmodule “wat doe je bij delier?”.	Saxion en Medisch Spectrum Twente (MST)	Enschede + online www.watdoejebijdelier.nl	Geïmplementeerd ((post-)hbo, mbo praktijkpartner, online)
5.	Samen opleiden, samen werken. Nascholingsmodule voor mensen in de acute zorg (politie, ambulancedienst, acute psychiatrie, spoedeisende hulp).	Rijnstate ziekenhuis i.s.m. Han en praktijkpartners	Arnhem	Getest. Nog aanpassen t.b.v. implementatie door Acute Zorgregio Oost.
6.	Module Omgaan met verward gedrag. Online scholingsmodule voor medewerkers veiligheid, wonen, zorg en welzijn en onderwijs/kinderopvang.	Antes (Parnassia Groep) i.s.m. Roc Albeda en praktijkpartners	Rotterdam + online Omgaan met verward gedrag (docentenhandleiding beschikbaar)	Geïmplementeerd (Parnassia-academie, mbo, online)

12

Nr.	Omschrijving project / product	Betrokken organisaties	Regio	Status (per april 2020)
7.	CONNECT: een hbo-minor gericht op de verbindende zorg voor en ondersteuning van mensen met verward gedrag.	Hogeschool Rotterdam i.s.m. praktijkpartners	Rotterdam	Geïmplementeerd (ook via KiesopMaat.nl)
8.	Antwoord op ontreddering: een hbo-minor gericht om de omgang met mensen met onbegrepen gedrag.	Hogeschool van Amsterdam i.s.m. praktijkpartners	Amsterdam	Testfase (afgeslankte variant succesvol getest bij eerstejaars studenten)
9.	De zorg van morgen begint vandaag. Onderwijsprogramma voor studenten Bachelor Medische Hulpverlening (BMH), 4 jaar.	Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) i.s.m. praktijk partners	Nijmegen Arnhem	Implementatie gestart (hbo, eerstejaars)
10.	Mbo-keuzedeel Verward Gedrag. Bestemd voor mbo-4 maatschappelijke zorg en sociaal werk, verpleegkunde.	Summacollege i.s.m. Markieza	Eindhoven (+ landelijk beschikbaar) https://xerte.summacollege.nl/play.php?template_id=3405#page1section1	Geïmplementeerd, SBB erkend
11.	Mental Health First Aid (MHFA) in de opleiding Orde en veiligheid (mbo).	Deltion College i.s.m. Impluz	Zwolle	Getest (alleen geschikt voor mbo-niveau 3 en 4).
12.	Post-HBO module Verward Gedrag. Module opgezet als leergemeenschap.	NHL Stenden i.s.m. praktijkpartners.	Leeuwarden	Getest, implementatie onbekend
13.	Interprofessionele kenniscirculatie verward gedrag in de wijk. Hbo- keuzemodule.	Hogeschool Utrecht	Utrecht	Niet in de praktijk getest

Er zijn vier onderwijsproducten opgeleverd die primair zijn gericht op het mbo, waarvan één ook voor hbo geschikt is. Vijf onderwijsproducten zijn primair gericht op het hbo, waarvan één ook voor mbo geschikt is. Drie onderwijsproducten zijn ontwikkeld voor professionals die in hun werk te maken krijgen met personen met onbegrepen gedrag. Deze verschillende categorieën onderwijsproducten lichten we hieronder afzonderlijk toe.

Mbo-onderwijsproducten

Zoals bovenstaande tabel laat zien, zijn er vier onderwijsproducten opgeleverd primair gericht op het mbo. Dit zijn de volgende:

1. *Mbo-modules: betrekken mantelzorg en familie-ervaringsdeskundigheid*
2. *Wat doe je bij delier?*
3. *Keuzedeel verward gedrag*
4. *Mental Health First Aid in het mbo*

Ad 1. Mbo-modules: betrekken mantelzorg en familie-ervaringsdeskundigheid

Markieza³ en het Summacollege in Eindhoven werkten samen aan de ontwikkeling van twee mbo-onderwijsmodules: 1) betrekken van mantelzorg; hoe doe je dat? en 2) module familie-ervaringsdeskundigheid. Drie onderwijsinstellingen gingen met het ontwikkelde “lesplan” aan de slag. Ze worden onder andere geïmplementeerd in de 3-jarige mbo-opleiding: Persoonlijk Begeleider Specifieke Doelgroepen met Ervaringsdeskundigheid (Summacollege).

Ad 2. Wat doe je bij delier?

In Enschede is vanuit het ziekenhuis Medisch Spectrum Twente (MST) in samenwerking met onderwijs en praktijkorganisaties een scholingsmodule (e-learning) ontwikkeld voor verpleegkundigen (in opleiding, mbo en hbo) en naasten over wat te doen bij een delier (www.watdoejebijdelier.nl). De e-learningmodule is vrij toegankelijk en geïmplementeerd in het hbo verpleegkundeonderwijs en in het onderwijsprogramma van het MST. Ook zal het worden ingebed in het mbo-onderwijs.

13

Ad 3. Keuzedeel verward gedrag

Het Summacollege in Eindhoven ontwikkelde in samenwerking met het Markieza een toolbox voor mbo-4 onderwijs (maatschappelijke zorg en sociaal werk en verpleegkunde). De toolbox is te gebruiken door docenten als lesstof. Elke discipline kan de toolbox zodanig inzetten dat inhoud passend is voor die werksoort. Het keuzedeel is erkend door Samenwerking Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven (SBB) en daarmee voor het hele mbo beschikbaar (https://xerte.summacollege.nl/play.php?template_id=3405).

Ad 4. Mental Health First Aid in het mbo

In Zwolle probeerde het Deltion College (mbo) een externe training over verward gedrag in de opleidingen Orde en Veiligheid uit op diverse mbo-niveaus. Deze bestaande MHFA (Mental Health First Aid) cursus is door externe partij acht keer aangeboden. Het blijkt dat het niveau van de cursus te ingewikkeld is voor studenten van mbo-niveau 1 en 2, maar goed aansluit op de niveaus 3 en 4. Door personeelsverloop wordt voornamelijk geen vervolg gegeven aan de cursus (<https://www.impluz.nl/training/mental-health-first-aid-mhfa>).

Hbo-onderwijsproducten

Voor het hbo zijn vijf onderwijsproducten opgeleverd, te weten:

1. *Flexibele scholingstoolkit interdisciplinaire samenwerking*
2. *Verward in de wijk*
3. *CONNECT*

³ Markieza, opleiding en expertise ervaringsdeskundigheid. <https://www.markieza.org/over-ons/>

4. *Mensen met onbegrepen gedrag*
5. *De zorg van morgen begint vandaag*

Ad 1. Flexibele scholingstoolkit interdisciplinaire samenwerking

In Groningen ontwikkelde de Hanzehogeschool in samenwerking met praktijkpartners een flexibele scholingstoolkit voor verschillende niveaus en studierichtingen en voor nascholing. Op aanvraag wordt de training voor professionals gegeven door docenten en ervaringsdeskundigen. De toolkit is per september 2019 opgenomen in het curriculum van de deelnemende studierichtingen. In het mbo-onderwijs wordt de toolkit opgenomen als keuzemodule (<https://iwpvervarendeskundigheid.nl/?p=335>).

Ad 2. Verward in de wijk

De afdeling Verpleegkunde van de Hogeschool Rotterdam maakte onder andere in samenwerking met Vilans een digitale kennisbundel ([Verward in de wijk](#)) die onderdeel is van het hbo-V curriculum en beschikbaar is voor nascholing van medewerkers van een thuiszorgorganisatie. De kennisbundel wordt gedeeld op verschillende kennis en onderwijsplatforms (waaronder Vilans en Movisie, lectorenplatform SIA). De module wordt ook landelijk aangeboden via Stichting Bevordering Wijkverpleegkunde (SBW).

Ad 3. CONNECT

De afdeling Social Work van de Hogeschool Rotterdam leverde met het project Connect een hbo-minor (30 ect) op, gericht op de verbindende en integrale bemoeizorg voor mensen met verward gedrag. De minor staat open voor andere hbo-studierichtingen via Kiesopmaat.nl. De studiehandleiding is alleen toegankelijk voor de minorstudenten (<https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/kenniscentra/talentontwikkeling/verbinding-met-het-onderwijs/minors/lopende-minors/minor-connect/>).

14

Ad 4. Mensen met onbegrepen gedrag

De Hogeschool van Amsterdam maakte een minor (30 ect) met als de titel "Mensen met onbegrepen gedrag". In afwachting van de uitgestelde start van deze minor (september 2020) is een afgeslankte versie als keuzedeel aangeboden aan eerstejaars studenten (januari 2020) en positief geëvalueerd.

Ad 5. De zorg van morgen begint vandaag

De Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) ontwikkelde voor de Bachelor Medische Hulpverlening (BMH) een onderwijsprogramma dat is geïntegreerd in 4 jaar opleiding. Delen uit het programma kunnen ook worden gebruikt voor nascholing. Er is o.a. samengewerkt met onderwijsproject van Acute Zorgregio Oost (zie andere onderwijsproducten). In september 2019 begon het eerste leerjaar met het programma.

Andere onderwijsproducten

Ook is, zoals eerder aangegeven, een aantal onderwijsproducten ontwikkeld voor professionals die in hun werk personen met onbegrepen gedrag tegenkomen. Dit zijn de volgende:

1. *Samen werken, samen leren*
2. *Online module omgaan met verward gedrag*
3. *Post-hbo leergang Verward Gedrag*

Ad 1. Samen werken, samen leren

Acute Zorgregio Oost ontwikkelde in samenwerking met ziekenhuis Rijnstate (Arnhem) een tweedaagse scholingsmodule voor professionals in het domein van zorg en veiligheid. Er is samengewerkt met HAN, het Lectoraat Acute Intensieve Zorg (zie hbo-onderwijsprojecten). De module is getest. Aanpassingen moeten nog worden doorgevoerd voordat het kan worden opgenomen in het scholingsprogramma van Acute Zorgregio Oost.

Ad 2. Online module omgaan met verward gedrag

GGZ-instelling Antes (onderdeel Parnassia Groep) ontwikkelde in samenwerking met het ROC Albedacollege (Rotterdam en omgeving) een online lesmodule “Een laagdrempelige eerste kennismaking met verward gedrag”. De module is zelfstandig te doorlopen of met behulp van een docent (o.a. bij studenten op niveau mbo-1 en 2 van ROC Albeda-college). Hiervoor is een docentenhandleiding geschreven (<http://rondebruin.nl/antes/antes.htm>).

Ad 3. Post-hbo leergang Verward Gedrag

Hogeschool NHL Stenden in Leeuwarden ontwikkelde een post-hbo leergang Verward Gedrag. De module bestaat uit zes bijeenkomsten die zijn opgezet volgens de principes van *design-based education*. Hierdoor heeft de module het karakter van een leerwerkplaats. De leergang is getest onder professionals. De module is overdraagbaar en beschikbaar via Kenniscentrum NHL Stenden (<https://www.nhlstenden.com/werken-en-studeren/cursussen-en-leergangen/zorg-en-welzijn>).

2.2 Samenwerkingsverbanden die de projecten hebben opgeleverd

Op het gebied van samenwerking tussen onderwijs- en praktijkpartijen haalden we verschillende ervaringen op. Over het algemeen zijn de ervaringen met samenwerken positief. En dat is belangrijk, want rondom het thema ‘verward gedrag’ is samenwerking in het professionele veld niet altijd vanzelfsprekend. Bovendien is het nemen van een domeinoverstijgend perspectief rondom verward gedrag belangrijk om adequaat op een situatie te kunnen reageren. In deze paragraaf lichten we de belangrijkste bevindingen omtrent samenwerking tussen onderwijs- en praktijkpartners toe.

Een aantal onderwijsprojecten is tot stand gekomen dankzij reeds bestaande samenwerking. In sommige werksoorten (o.a. verslavingszorg, rondom het thema herstel) is de keuze om samen te werken met onderwijs al langer geleden gemaakt. Het ontwikkelen van onderwijsmodules op bestaande samenwerking tussen onderwijs en praktijk leverde in die zin geen extra samenwerking of netwerkversterking op. Eerder worden dankzij de ontwikkelde onderwijsmodule bestaande samenwerkingen bestendigd.

15

Onderwijs en praktijk hebben elkaar nodig

Bijna inherent aan het ontwikkelen van een (onderwijs)product is dat de samenwerking eindigt als het product wordt opgeleverd. In een enkel project zien we dat ook min of meer gebeuren. De training is ontwikkeld dankzij samenwerking tussen onderwijs- en praktijkpartners. Er is samengewerkt bij het doen van interviews om onderwijsbehoeften te inventariseren of specifieke aspecten van een bepaalde situatie te verdiepen. De opgehaalde kennis is vervolgens geïntegreerd in het onderwijsproduct (bijvoorbeeld docentenhandleiding, filmpje(s), werkboek met opdrachten). De ontwikkelde module of training wordt vervolgens uitgevoerd, vaak nog in het kader van ontwikkeltraject en dan is het klaar. Althans, de verplichtingen verbonden aan de subsidie zitten erop: er is een getest onderwijsproduct opgeleverd. Toch lijken veel samenwerkingen niet eenmalig te zijn. Onderwijsinstellingen en praktijkpartners hebben elkaar nodig. Ze hebben elkaar nodig voor stages en stagiaires. Ze hebben elkaar nodig om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Voor een enkele onderwijsorganisatie is dit nieuw, maar voor de meeste al bekend terrein. De verpleegkunde opleidingen werken al enkele jaren samen met praktijkorganisaties. Voor *social work* opleidingen lijkt dit terrein nieuwer.

In enkele gevallen leidde de samenwerking tussen onderwijs en praktijk tot voortzetting van de samenwerking in de vorm van een leernetwerk verward gedrag (ook met behulp van ZonMw-subsidie). We zien in een enkel geval ook een kruisverbinding binnen een hogeschool, bijvoorbeeld in Twente waar een regionaal (digitaal) netwerk langdurige zorg en ondersteuning (LZO) de armen opent voor samenwerking met een nieuw op te zetten leernetwerk aanpak verward gedrag (hogeschool Saxion).

Wanneer het product (vooral) is gericht op nascholing komt het product in de ‘etalage’ van de onderwijsinstelling (of praktijkorganisatie met eigen scholingsaanbod) en dan is het wachten op aanvragen of inschrijvingen. Dit is bij

iets meer dan de helft van de projecten het geval. Wordt het onderwijsproduct opgenomen in het curriculum van de onderwijsinstelling of aangeboden als minor of keuzedeel, dan wordt de module jaarlijks uitgevoerd. Dit is in meer dan de helft van de projecten het geval.

Een viertal onderwijsproducten is online en vrij toegankelijk als lesmodule (2x), handleiding (1x) of 'kennisbundel' (1x). De online modules kunnen zonder begeleiding van een docent worden doorlopen. Ze worden echter ook in een onderwijscontext gebruikt. De handleiding en kennisbundel worden ook in onderwijscontext gebruikt.

Onderwijs met gastdocenten

Er is een aantal onderwijsproducten, met name de minoren voor derdejaars hbo-studenten vallen hierbij op, die in de uitvoering samenwerking vragen met de praktijk. Vooral de gastlessen die door professionals uit het veld worden gegeven, zorgen ervoor dat onderwijs en praktijk met elkaar verbonden blijven.

Bij het ontwikkelen van dergelijke onderwijsproducten worden contacten met het werkveld gelegd om enerzijds praktijkkennis te verzamelen en anderzijds een netwerk met de praktijk te ontwikkelen of te versterken. Door de praktijk ook een plaats te geven in de uitvoering van het onderwijs is een up-to-date-inkijkje gegarandeerd. In dit verband is het belangrijk ervaringsdeskundigen te noemen omdat zij, in alle onderwijsproducten waar ze worden ingezet, belangrijk worden gevonden, zowel door docenten als door studenten.⁴ Als gastdocent zijn ervaringsdeskundigen belangrijk bij het invoelbaar maken van het perspectief van de persoon die zich verward voelt.

Factoren die samenwerking bevorderden

Een bevorderende factor die sterk terugkwam in de interviews is dat het onderwerp 'verward gedrag' door velen (onderwijs en praktijkpartners) als relevant en urgent wordt ervaren. Precies rondom dit thema is samenwerking in het professionele veld niet vanzelfsprekend. Rondom verward gedrag is een domeinoverstijgend perspectief belangrijk om adequaat op een situatie te kunnen reageren. In ongeveer de helft van de onderwijsmodules is samenwerking tussen verschillende werksoorten ook gethematiseerd.

De betrokkenheid van praktijkpartners en ervaringsdeskundigen wordt als logisch beschouwd, omdat het bij uitstek gaat om een thema dat vanuit de praktijk op de (politieke en) onderwijsagenda is komen te staan. Voor een minderheid van de onderwijsorganisaties is het thema de aanleiding om contacten met het werkveld te leggen of te verbreden en hen te betrekken in de ontwikkeling van het onderwijsaanbod. De meeste onderwijsinstellingen hadden voor aanvang van dit project al contacten met werkveld (onder andere doorstages en daaraan gerelateerde leerwerkplaatsen). Het thema verward gedrag was aanleiding om de contacten aan te halen of uit te breiden.

Een bevorderende factor bij het samenwerken in een onderwijsproduct zien we wanneer al éérder succesvol is samengewerkt. Je hoeft geen partners meer te zoeken, je hoeft niet meer af te tasten wie de ander is, wat deze kan en wil. De belangen zijn vaak helder. Kortom, de investering in kennismaking is gemaakt en er kan snel worden geschakeld naar de inhoud. Dit is bij een viertal van de projecten het geval.

Wat helpt bij de ontwikkeling van een onderwijsproduct is dat het wordt uitgevoerd door een ervaren team dat al eerder onderwijsproducten samenstelde. Bovendien heeft een dergelijk team vaak al contacten met relevante praktijkpartners om hun inbreng te kunnen verzamelen en integreren. Bij een enkele (hbo) onderwijsinstelling hebben docenten ook een aanstelling in een praktijkorganisatie. Kennis van de inhoud en toegang tot een relevant netwerk van professionals (en management) valt dan grotendeels samen. Dit is helpend om de onderwijsprojecten op maat te maken van de behoeften uit de praktijk.

⁴ Hoe de ervaringsdeskundigen zelf hun bijdragen ervoeren is in dit project niet onderzocht.

Factoren die samenwerking belemmerden

Een factor die de samenwerking lastig maakte (en die eigenlijk elke vorm van samenwerking lastig maakt), is wanneer sprake is van personeelsverloop. Sommige projecten rapporteerden dit als belemmerend. Wanneer het meedoen van een organisatie afhangt van één persoon, maakt dat de samenwerking kwetsbaar bij ziekte of verloop.

In een aantal projecten vergde het vrijmaken van docenten voor de ontwikkeling van het onderwijsproduct dat zij dit moesten doen náást hun primaire onderwijstaken. Dit maakt het lastig om gedurende de hele ontwikkelperiode volledig *commitment* te krijgen. Daarbij komt dat de ontwikkelperiode relatief kort werd gevonden; met name om de pilot in te passen in het lopende onderwijsjaar. Sommige projectleiders noemden het onderwijs log en dwingend. Hierdoor was een pilot lastig in te passen.

In het project “Samen opleiden, samen leren” van Rijnstate trok de politie zich terug als projectpartner. Dit werd als een groot gemis ervaren.

De politie gaf de voorkeur aan *commitment* aan een ander onderwijsproject van de HAN (géén ZonMw-project). In het project “Interprofessionele kenniscirculatie verward gedrag in de wijk” strandde de testfase op het gebrek aan samenwerking tussen betrokken lectoraten. Verklaringen hiervoor zijn hoge werkdruk en krappe doorlooptijd van het project, docenten die geringe eigen inbreng ervoeren, overlap met bestaand lesmateriaal en dat de samenwerking op docentniveau tussen de betrokken hogescholen onvoldoende was ontwikkeld.

Ervaringsdeskundigen

In elk van de onderwijsproducten zijn ervaringsdeskundigen ingezet bij het ontwikkelen van de inhoud. Dit was één van de voorwaarden binnen de subsidieoproep van ZonMw. Sommige projecten beschouwen de inbreng van ervaringsdeskundigen zelfs als de basis van hun onderwijsproduct. Bij de meeste onderwijsproducten worden ervaringsdeskundigen, naast de ontwikkeling, ook ingezet bij de uitvoering. Zij het dat hun betrokkenheid dan minder intensief is dan bij de ontwikkeling. Bij enkele onderwijsproducten, zoals de digitale modules, ligt inzet van ervaringsdeskundigen bij de uitvoering niet voor de hand. Ook bij de uitvoering van het mbo-keuzedeel in het land is het niet gegarandeerd dat de betreffende docent ervaringsdeskundigen kan werven.

17

Inzet ervaringsdeskundigen bij de ontwikkeling

Ervaringsdeskundigheid wordt ook wel gezien als de derde (en gelijkwaardige) kennisbron van de sociale werkelijkheid (naast wetenschappelijk en professionele kennis).⁵ De expertise die ervaringsdeskundigen inbrengen bij de ontwikkeling van onderwijsproducten werd in nagenoeg alle gevallen enorm gewaardeerd. Er zijn verschillen te zien in de inzet, taken van- en ervaringen met ervaringsdeskundige.

Het onderscheid tussen ‘mensen met ervaring’ en ‘ervaringsdeskundigen’ is relevant. De inzetbaarheid van (opgeleide) ervaringsdeskundigen is groter dan van mensen met ervaring, omdat zij hebben geleerd hun persoonlijke ervaring te abstraheren, afstand te nemen en algemene conclusies te trekken die een bredere toepassing hebben dan enkel op hun eigen situatie. Ervaringsdeskundigen leverden hun bijdrage in de casuïstiek en de adequate formulering van benaderingswijze of communicatiestijlen.

Een project benoemt dat dankzij de inzet van de ervaringsdeskundige een extra hoofdstuk aan het lesmateriaal⁶ is toegevoegd waarin het perspectief van ‘de cliënt’ centraal staat.

⁵ Weerman, A., De Jong, K., Karbouniaris, S. & Overbeek, F. (2019) Ervaringsdeskundigheid: een bijdrage van de derde bron van kennis. Vakblad voor Contextuele Hulpverlening jaargang 24 nr. 1.

⁶ Fragment uit de Vilans kennisbundel: <https://www.youtube.com/watch?v=r5fArq95rJE>

Niet alle betrokkenen met ervaring waren ook ervaringsdeskundig. Zij hadden (nog) geen opleiding gevolgd om persoonlijke ervaringen te delen en breder toe te passen. Voor anderen bleek de ervaring nog te 'vers' om afstand te kunnen nemen in de casuïstiekontwikkeling. Op een mbo-school bleken de studenten met ervaring (nog) niet in staat of geïnteresseerd in een reflectie op hun psychische kwetsbaarheid. Leeftijd en opleidingsniveau kunnen hierbij een rol spelen.

Het spectrum van mensen die verward of onbegrepen gedrag vertonen is groot. Het reikt van mensen met psychotische ervaringen via verwardheid door middelengebruik tot mensen met een delier of dementie. Een enkele ontwikkelaar merkt op dat het moeilijk is om uit alle doelgroepen ervaringsdeskundigen te betrekken. In een project zijn mensen met ervaring geworven via advertenties huis-aan-huisbladen.

Een andere observatie is dat mensen die psychotische symptomen hebben doorgemaakt, het meest nadrukkelijk aanwezig zijn bij de ontwikkeling en uitvoering van onderwijsproducten - meer dan bijvoorbeeld mensen met een verstandelijke beperking, ervaring met een delier of (beginnende) dementie. Ook familie en mantelzorgers van mensen met verward of onbegrepen gedrag kunnen relevante ervaringsdeskundigheid hebben. Zij speelden in verschillende onderwijsproducten een rol.

Inzet ervaringsdeskundigen bij de uitvoering

Ervaringsdeskundigen lijken iets minder betrokken bij de uitvoering dan bij de ontwikkeling van de onderwijsproducten. Bij een drietal onderwijsorganisaties kon een beroep worden gedaan op ervaringsdeskundigen die in dienst zijn bij een betrokken organisatie. Dat maakt hun inzet vanzelfsprekend en makkelijk te organiseren. Wanneer dat niet het geval is, moeten ervaringsdeskundigen worden ingehuurd bij de uitvoering en dat brengt in tenminste een geval extra kosten met zich mee.

18

De ervaring van de pilots leert dat, ook bij de uitvoering, het belangrijk is dat mensen met ervaring deskundig zijn. Dat maakt ze flexibeler inzetbaar en is het gemakkelijker hun bijdrage toe te spitsen op het onderwerp dat aan de orde is. Een enkel project maakt melding van een hoger ziekteverzuim of onverwachte afzegging van de les door ervaringsdeskundigen en zij schrijven dat toe aan de instabiele situatie waarin sommigen van hen verkeren.

In de uitvoering worden ervaringsdeskundigen ingezet om de bejegening door professionals tijdens een verwarde episode aan de orde te stellen. Zij kunnen dat doen door hun ervaringsverhaal te vertellen en daarbij de nadruk te leggen op de impact van het gedrag van de professional op hun ervaring (gunstig en ongunstig).

Ervaringsdeskundigen maken voor studenten en deelnemers de situatie van iemand die in de war is invoelbaar. Expliciet wordt in een project het effect van begrenzen aan de orde gesteld. In een ander project wordt met de ervaringsdeskundige een rollenspel gespeeld.

Bij Markieza⁷ zijn de docenten ervaringsdeskundig. In deze onderwijsinstelling is ervaringsdeskundigheid gegarandeerd. Markieza werkt nauw samen met ROC Summacollege, dat ook een onderwijsproduct heeft opleverde en ook uitvoert.

2.3 Implementatie

Onderdeel van het ontwikkeltraject is dat het onderwijsproduct wordt getest bij de doelgroep (studenten, professionals). In bijna alle gevallen gebeurde dat ook tijdens of na de subsidieperiode. Enkele projecten vroegen uitstel van de projecttermijn om te kunnen testen. Het testen is een stap om na te gaan of de opzet ook werkt in de praktijk en om eventueel aanpassingen te maken om het programma optimaal te laten aansluiten op leerstijlen

⁷ <https://www.markieza.org/>

en leerbehoeften van de studenten of deelnemers. In deze paragraaf bespreken we verschillende implementatietrajecten.

Implementatie in mbo en hbo met elkaar vergeleken

Uit de interviews en projectverslagen voor ZonMw komt naar voren dat de hbo-instellingen een grotere vrijheid en zelfstandigheid hebben om onderwijsproducten te implementeren dan mbo-instellingen. Een hbo kan zelfstandig, dat wil zeggen zonder centrale toetsing, een ontwikkelde minor opnemen in het curriculum. De examencommissies van de opleidingen toetsen of de doelstelling(en) en eindtermen relevant zijn voor de opleiding waarvoor wordt opgeleid (eindcompetenties en niveau) en of sprake is van voldoende samenhang met het majorprogramma. Wanneer een hbo-instelling de ontwikkelde minor toegankelijk wil maken voor studenten van andere hbo-instellingen kan dat via Kies op Maat.⁸ Hoewel er tussen hogescholen afspraken zijn omtrent de toetsing van de kwaliteit is ook hier het geval dat de hbo-instelling die de minor aanbiedt, zelf verantwoordelijk is voor de kwaliteit ervan. Wat een minor is in het hbo-onderwijs, is een keuzedeel in het mbo-onderwijs. Een mbo-instelling kan echter niet zelfstandig – althans niet voor het reguliere onderwijs⁹ – een keuzedeel ontwikkelen en invoeren. Een ontwikkeld keuzedeel voor reguliere mbo-studenten moet eerst worden goedgekeurd door de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven (SBB) voordat het in het curriculum kan worden opgenomen.¹⁰ Een goedgekeurd keuzedeel kan vervolgens wel door andere mbo-instellingen worden overgenomen. Hierbij bestaat een zekere vrijheid om de lesmodule naar lokale behoeften en mogelijkheden in te vullen.¹¹ Docenten in het mbo kunnen in hun lesplan wel zelf bepalen welke werkvormen zij aanbieden om de vereiste kwalificaties te behalen. Zo kan het dus zijn dat onderwijsmodules die ontwikkeld zijn in dit project, hun weg naar het mbo vinden zonder dat er sprake is van centrale toetsing. Voorbeelden hiervan zijn de digitale modules “Wat doe je bij een delier?” en “Omgaan met verward gedrag”. Deze modules zijn in principe zelfstandig te volgen, maar kunnen ook worden ingebed in het reguliere mbo-onderwijs.

19

Het mbo-onderwijs voor volwassenen heeft meer vrijheid om onderwijsmodules te ontwikkelen en aan te bieden. Dit type onderwijs is gericht op nascholing. Deelname wordt veelal betaald door organisaties die hun medewerkers de gelegenheid geven zich verder te scholen. Centrale toetsing van het lesplan is niet nodig.

Implementatie: een divers beeld

De implementatie van de verschillende onderwijsproducten laat een divers beeld zien. Een aantal onderwijsproducten wordt niet uitsluitend in de eigen onderwijsorganisatie aangeboden, maar ook in of via de deelnemende praktijkorganisaties aan werknemers als bijscholing.

Sommige onderwijsproducten worden op verschillende onderwijsniveaus aangeboden. Het maakt daarbij uit of een *module* of een *volledig lesprogramma* is ontwikkeld, dat past in een bestaand format, zoals een minor (hbo) of keuzedeel (mbo). De flexibiliteit van een losse module is groter, omdat docenten van verschillende disciplines zelf kunnen bepalen of de module past bij de vereiste kwalificaties die horen bij het betreffende vak.

Het is niet altijd helder of een onderwijsproduct ook daadwerkelijk is geïmplementeerd. Als een onderwijsproduct is opgenomen in het curriculum dan is het geïmplementeerd. Sommige onderwijsproducten worden niet in het curriculum opgenomen, maar als nascholingsaanbod in ‘de etalage’ gezet van de betreffende organisatie. Is het dan geïmplementeerd? Antwoord: het is beschikbaar. Het is onduidelijk welke moeite deze organisaties zich getroosten deelnemers te werven voor deze onderwijsproducten. Sommige onderwijsproducten zijn bedoeld voor meerdere onderwijssettings en het werd niet altijd duidelijk in hoeverre deze ook in al de beoogde settings zijn

⁸ <https://www.kiesopmaat.nl/modules?q=verward>

⁹ In mbo-termen wordt ook wel gesproken van “bekostigd onderwijs”.

¹⁰ Voorbeeld keuzedeel verward gedrag: <https://kwalificaties.s-bb.nl/?ResultaatType=Keuzedeel&Trefwoorden=verward&Fuzzy=False>

¹¹ Min. OC&W (2018) Ruimte in regels. Handvatten voor goed en innovatief middelbaar onderwijs. Den Haag: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

geïmplementeerd of aangeboden. In tabel 3 staan de belangrijkste implementatiebevindingen per onderwijsproduct

Tabel 3. Overzicht implementatie onderwijsproducten

	Project	Opgenomen in het curriculum	Minor of keuzedeel	'Etalage' (post) mbo of hbo	Online beschikbaar	Onderdeel scholing praktijkpartners	(Nog) niet uitgevoerd/geïmplementeerd
1.	Twee mbo-onderwijsmodules 1. Betrekken mantelzorg hoe doe je dat? 2. Familie-ervaringsdeskundigheid	✓	-	✓	-	-	-
2.	Flexibele scholingstoolkit over interdisciplinaire samenwerking rondom personen met verward gedrag (diverse niveaus).	✓	-	✓	✓ (trainers-handleiding)	-	-
3.	Verward in de Wijk. Onderwijsmodules voor hbo-v (jaar 1, 2, en 3).	✓	-	-	✓ (kennisbundel)	✓	-
4.	Meer zicht op verwardheid. Online scholingsmodule "wat doe je bij delier" (diverse niveaus).	✓	-	-	✓	✓	-
5.	Samen opleiden, samen werken. Nascholingsmodule voor professionals in de acute zorg.	-	-	-	-	-	✓
6.	Module Omgaan met verward gedrag. Online scholingsmodule voor medewerkers veiligheid, wonen, zorg en welzijn en onderwijs/kinderopvang (mbo).	✓	-	-	✓	✓	-
7.	CONNECT: een hbo-minor gericht op de verbindende zorg voor en ondersteuning van mensen met verward gedrag.	-	✓	✓	-	-	-
8.	Mensen met onbegrepen gedrag, een hbo-minor gericht om de omgang met mensen met onbegrepen gedrag.	-	✓	✓	-	-	✓

	Project	Opgenomen in het curriculum	Minor of keuzedeel	'Etalage' (post mbo of hbo)	Online beschikbaar	Onderdeel scholing praktijkpartners	(Nog) niet uitgevoerd/ geïmplementeerd
9.	De zorg van morgen begint vandaag. Onderwijsprogramma voor studenten Bachelor Medische Hulpverlening (BMH), 4 jaar.	✓	-	-	-	-	-
10.	Mbo-keuzedeel Verward Gedrag. Bestemd voor mbo-4 maatschappelijke zorg en sociaal werk, verpleegkunde.	-	✓	✓	-	-	-
11.	Mental Health First Aid (MHFA) in de opleiding Orde en veiligheid (mbo).	-	-	-	-	-	✓
12.	Post-hbo leergang Verward Gedrag. Module opgezet als leergemeenschap.	-	-	✓	-	-	?
13.	Interprofessionele kenniscirculatie verward gedrag in de wijk. Hbo-keuzemodule.	-	✓	✓	-	-	✓

De diversiteit van het onderwijsaanbod ten aanzien van verward gedrag lijkt behoorlijk. Er is aanbod voor regulier mbo-onderwijs en mbo-volwassenenonderwijs, hbo en post-hbo en er zijn digitale modules. Het vergt van de aanbiedende organisaties wel inspanning om studenten/deelnemers te werven. Dit is met name relevant voor het nascholingsonderwijs en de minoren.

Bevorderende factoren voor implementatie

Het is bevorderend voor de ontwikkeling (zie ook §2.2) en implementatie wanneer een ervaren team met docenten en ontwikkelaars het onderwijsproduct ontwikkelen. Zij zijn in staat om relatief snel en met kennis van de onderwijsbehoefte (inhoud en werkvormen) een onderwijsproduct te ontwikkelen, rekening houdend met (voor zover mogelijk) met het lopende curriculum en onderwijsjaar. De kans vergroot hierdoor dat tijdig een passend product wordt opgeleverd dat kan worden ingepast in de eerstvolgende cyclus.

In het hbo is een minor een bekend 'product' met een vaste omvang (duur en studiebelasting) en een vastgesteld aantal te verwerven studiepunten. In het mbo is een keuzedeel iets vergelijkbaars met een vastgestelde studieomvang in uren. Studenten kunnen zelf kiezen welke minoren of keuzedelen zij willen volgen. (Ervaren) ontwikkelaars schatten dus in of deze producten een kans maken om volgeboekt te worden. Net als bij de ontwikkeling lijkt het thema 'verward of onbegrepen gedrag' gedrag goed aan te sluiten op de huidige actualiteit. Voor de minor "CONNECT" moeten studenten een motivatiebrief schrijven in verband met overtekening en de minor "Onbegrepen gedrag" was binnen een dag volgeboekt.

23

Het is ook bevorderend voor de implementatie wanneer er vooraf afspraken zijn gemaakt over de implementatie van het ontwikkelde product. Daarbij is het een voordeel wanneer de uitvoerders deel uitmaken van het projectteam. In het onderwijs is dit vanzelfsprekend. Wanneer het onderwijsproduct door een praktijkorganisatie wordt ontwikkeld, zijn die afspraken noodzakelijk. In vrijwel alle gevallen was een reguliere onderwijsorganisatie betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering.

Belemmerende factoren voor implementatie

In een project was een onderwijsorganisatie betrokken bij de ontwikkeling, maar niet bij de uitvoering. De projectleider runde het project af, inclusief pilot, maar is vervolgens niet direct betrokken bij het bijstellen van de training. Dat is nu belegd bij de praktijkorganisatie die de uitvoering op zich nam. In dit project (Samen werken, samen leren) vond nog geen implementatie van de (bijgestelde) training plaats.

Iets vergelijkbaars zien we in een project waarbij de implementatie van het geteste onderwijsproduct afhangt van de inzet van één persoon (de trainer). Deze trainer verandert van werk en er is niet voorzien in een achterwacht. Hierdoor is de implementatie afhankelijk geworden van de vraag of de organisatie een vervanger werft die zich laat scholen om de training te kunnen geven en deze ook gaat implementeren. Het onderwijsproduct is vooralsnog niet geïmplementeerd. In beide voorbeelden is te zien dat wanneer een sleutelfiguur wegvalt en geen opvolging is geregeld, voortzetting van het project met dezelfde kennis en energie niet vanzelfsprekend is. Dit had waarschijnlijk ook kunnen gebeuren in andere projecten, alleen deed de situatie zich daar niet voor.

De implementatie van het onderwijsproduct in het bestaande curriculum vergt dat de nieuwe of gewijzigde lesinhoud ook past. In een hogeschool vergde juist de herziening van het gehele curriculum dat het ontwikkelteam extra tijd en moeite moest inzetten om het nieuwe onderwijsproduct een plaats te geven te laten aansluiten op het overige curriculum.

Een van de producten is speciaal ontwikkeld als een post-hbo-leergang. De onderwijsmethodiek in dit project is sterk procesgericht en minder gericht op het overbrengen van een bepaalde kennisinhoud. Verward gedrag, herstel van verward gedrag, samenwerking en de context rondom verward gedrag staan centraal. De casuïstiek wordt ingebracht door deelnemers. Dit onderwijsconcept vergt veel vertrouwen van kandidaat-deelnemers in de methodiek. De vorm lijkt meer op een leernetwerk dan een afgebakend onderwijsproduct. Dit blijkt ook uit de subsidieaanvraag waarin de post-hbo module wordt genoemd als een fase die voorafgegaan aan de vorming van een leernetwerk.

2.4 Borging en verspreiding

Zoals in voorgaande paragraaf al aan de orde kwam, is de oogst aan onderwijsproducten divers. Sommige producten zijn gemaakt voor de lokale situatie, andere producten voor landelijk gebruik. Bovendien is een aantal producten landelijk inzetbaar, maar zijn deze producten niet goed zichtbaar voor potentiële gebruikers.

De indruk die oprijst uit de projectverslagen voor ZonMw en de aanvullende interviews, is dat een drietal projecten geen vervolg zullen krijgen. Er is wel de intentie om het opgeleverde product aan te passen (op basis van de pilot) en te gaan uitvoeren. Echter, als de 'trekkers' van de projecten weg zijn en andere projecten of thema's om aandacht vragen, lijkt de kans kleiner dat er daadwerkelijk een voortzetting komt. Het vergt commitment van de organisatie het project een nieuwe impuls te geven. De periode waarop deze evaluatie terugkijkt, is te kort om te kunnen waarnemen of voortzetting (in het nieuwe schooljaar) heeft plaatsgevonden.

24

De borging is het sterkst wanneer de onderwijsproducten worden opgenomen in het reguliere curriculum van een opleiding. Echter, het aantal mensen dat er dan gebruik van maakt, lijkt geringer dan wanneer een onderwijsproduct 'op de markt' komt, zoals bij keuzedelen, minoren, nascholingsmodules.

Landelijk inzetbaar

Een mbo-keuzedeel is een formeel mbo-onderwijsproduct dat door alle mbo-scholen kan worden ingezet. Het is zichtbaar en beschikbaar via de website van Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Mbo-scholen die het keuzedeel willen inzetten, houden zich aan de opzet en kwalificatie-eisen en hebben de vrijheid onderdelen zelf in te vullen, overeenkomstig met de lokale situatie. Als voorbeeld kan dienen dat het door het Summacollege ontwikkelde keuzedeel voor een deel werd geïntegreerd in het onderwijsproject van de Hogeschool van Amsterdam.

Een minor is een onderwijsformat voor het hbo met een studiebelasting van 30 punten. Op een jaarlijkse studiebelasting van 60 punten betekent dit een half jaar studie. Een minor is bedoeld voor derdejaarsstudenten en staat open voor alle studierichtingen. Door een minor te volgen, krijgen studenten de kans om hun studie te verbreden of te verdiepen. Hbo-instellingen kunnen ervoor kiezen een minor open te stellen voor studenten van andere hbo-opleidingen (via Kies op Maat). Eén van de twee ontwikkelde minoren over verward gedrag (CONNECT) staat open voor studenten van andere hbo-instellingen. De andere minor (vooralsnog) niet (Onbegrepen en dan?).

De twee ontwikkelde digitale modules¹² zijn online beschikbaar, vrij toegankelijk en zelfstandig te doorlopen. Dat levert onmiskenbaar voordelen op ten aanzien van flexibiliteit: de student kan de modules doorlopen op een door hem/haar gewenst tijdstip en plaats. Mogelijke nadelen van deze vorm van leren, schuilen in het ontbreken van interactie met andere studenten en het ontbreken van oefenen van praktische vaardigheden. Deze twee elementen lijken relevant voor de omgang met mensen die verward of onbegrepen gedrag vertonen. Voor beide modules zijn ook docentenhandleidingen geschreven. Zo kunnen ze in de (traditionele) onderwijssetting worden gebruikt.

Het is echter niet vanzelfsprekend dat belanghebbenden die deze modules zouden kunnen toepassen, deze ook weten te vinden (relevante opleidingen, opleidingsfunctionarissen van organisaties et cetera). De ontwikkelaars van één van de digitale modules maakten afspraken om het gebruik van de module regionaal te stimuleren en, afhankelijk van de resultaten, zochten ook landelijke aandacht. Voor de andere digitale module is dat niet gebeurd. Wel zijn hier ook afspraken gemaakt om de module te kunnen actualiseren indien dit nodig blijkt. Als voorbeeld wordt genoemd dat de term 'verward gedrag' mogelijk niet houdbaar blijkt en de module daarop moet worden aangepast.

Regionaal inzetbaar

Alle onderwijsproducten die worden aangeboden voor de eigen studenten, hebben in principe een regionale dekking. Het is niet te verwachten dat studenten naar steden buiten de eigen regio zullen reizen om een opleiding te volgen. Dit geldt eigenlijk ook voor 'open' minoren; er zal slechts een klein deel van de studenten bereid zijn om naar een hbo-instelling buiten de eigen regio te reizen om daar een minor te volgen. Dat geldt mutatis mutandis ook voor post-hbo onderwijs.

Enkele hbo-instellingen ontwikkelden een product voor professionals (post-hbo). De onderwijsproducten zijn in de vorm van trainingen of leergangen beschikbaar via de 'etalages van het nascholingsaanbod' van de betreffende hbo-instelling.¹³ Het ligt voor de hand te veronderstellen dat deze onderwijsproducten vooral deelnemers zullen aantrekken uit de regio. Een algemene inleiding op verward gedrag en het oefenen van (gespreks)vaardigheden zijn niet regiogebonden. Echter, een onderwerp als domeinoverstijgende samenwerking – bij uitstek relevant voor dit onderwerp, kan regionale bijzonderheden hebben die de relevantie geografisch beperkt.

25

De mbo-onderwijsmodules worden gedeeld met de organisaties die hebben meegewerkt aan de ontwikkeling ervan en opgenomen in het mbo-(na)scholingsaanbod van de driejarige mbo-opleiding Persoonlijk Begeleider Specifieke Doelgroepen met Ervaringsdeskundigheid. De studenten zijn werkzaam in relevante organisaties in de regio. De training MHFA, zoals die is uitgetest bij ROC Deltion in Zwolle, is in beginsel alleen bedoeld voor studenten Orde en Veiligheid.

Drie hbo-instellingen ontwikkelden hun onderwijsproducten voor toepassing in het eigen onderwijsprogramma. De minor van de Hogeschool van Amsterdam is vooralsnog alleen beschikbaar voor de eigen instelling. De onderwijsproducten van de Hogeschool Rotterdam (Verward in de wijk) en van de HAN (De zorg van morgen begint vandaag) zijn geïntegreerd in meerjarige opleidingen. De Hogeschool Rotterdam produceerde in dat kader een kennisbundel die wordt gebruikt in het nascholingsaanbod van de praktijkpartner (regionaal) en SBW¹⁴ (landelijk).

¹² Wat doe je bij delier: www.watdoejebijdelier.nl Module omgaan met verward gedrag: <http://rondebruin.nl/antes/antes.htm>

¹³ Training verward gedrag: <https://professionals.hanze.nl/alle-opleidingen/zorg-en-welzijn/sociaal-pedagogisch/-psychologisch/training-verward-gedrag/>

Leergang Verward gedrag <https://www.nhlstenden.com/werken-en-studeren/cursussen-en-leergangen/zorg-en-welzijn/verward-gedrag>

¹⁴ <https://www.opleidingwijkverpleegkundige.nl/>

Verdere verspreiding een impuls geven

Een aantal onderwijsproducten vindt zijn weg via de bestaande infrastructuur van het onderwijs (mbo-keuzedeel en hbo Kies op Maat). Online modules zijn deels geïntegreerd in regulier (regionaal) onderwijsaanbod, maar zijn ook breder inzetbaar. Zonder extra inspanning bestaat het risico op onderbenutting van deze op zich waardevolle producten. Een aantal onderwijsproducten is bedoeld voor de eigen onderwijsorganisatie en regionale projectpartners. Bij hen ligt ook primair de verantwoordelijkheid de onderwijsproducten in het eigen netwerk te promoten.

Een aantal projectleiders gaf aan dat het belangrijk is om het beschikbaar gekomen materiaal (online modules, docentenhandleidingen, kennisbundel, filmpjes, casuïstiek) voor een breder publiek zichtbaar en toegankelijk te maken. Zij zien daarin een rol voor ZonMw weggelegd als promotor (via website en nieuwsbrief) en als 'verzamelpunt' van de materialen. Ook worden als verspreidingskanalen landelijke platforms van studenten- of beroepsverenigingen genoemd, bijvoorbeeld LOOV (Landelijk overleg opleiding verpleegkunde).

De geïnterviewde projectleiders doen in hun projectverslagen en de interviews suggesties voor verdere verspreiding van de materialen, maar die gaan vaak niet verder dan onder de aandacht brengen in bestaande netwerken, netwerken van projectpartners en landelijke platforms. De projectleiders kijken vooral naar wat zou kunnen, maar lijken zich geen eigenaar te voelen van de opgave om materialen, modules, handleidingen et cetera buiten hun directe netwerk te verspreiden. Geen van de modules of onderwijsmaterialen is bijvoorbeeld terug te vinden op Wikiwijs.nl, een "openbare plek waar je open lesmateriaal kunt zoeken, maken en delen."¹⁵

26

Het Trimbos-instituut is een kenniscentrum voor de psychische gezondheid dat samen met andere kennisinstellingen een kennisnetwerk Verward Gedrag heeft opgericht (op verzoek van ZonMw).¹⁶ De gezamenlijke website van dit kennisnetwerk (www.verwardgedrag.nl) kan een dienen als verzamel- en promotiepunt voor de ontwikkelde onderwijsmaterialen. Dit past in de ambitie van dit netwerk om "overzicht" en "samenhang" te brengen "in kennis rondom het voorkomen en aanpakken van verward gedrag of acute zorgnood". De website verwijst naar twee van de dertien projecten die in deze rapportage worden besproken.¹⁷

¹⁵ <https://www.wikiwijs.nl/>

¹⁶ De kennispartners zijn Movisie, Trimbos-instituut, Vilans, Het CCV, MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid, Phrenos en Platform31.
Via: <https://www.trimbos.nl/kennis/verward-gedrag> (geraadpleegd 6 april 2020)

¹⁷ www.verwardgedrag.nl (geraadpleegd 6 april 2020).

3 Conclusies en aanbevelingen

Producten

Elf van de dertien projecten leverden geteste onderwijsproducten op. Een twaalfde project is in afgeslankte vorm getest en het dertiende onderwijsproduct is nog niet getest. Er zijn onderwijsproducten op mbo en hbo-niveau opgeleverd, en onderwijsproducten voor professionals (nascholing). Er zijn drie digitale modules opgeleverd die (ook) buiten een onderwijscontext kunnen worden doorlopen. Vier van de opgeleverde onderwijsproducten zijn toepasbaar in meerdere onderwijssettings (mbo, hbo, nascholing).

Veel producten richten zich op meerdere vakdisciplines, overeenkomstig met de domeinoverstijgende problematiek van verward of onbegrepen gedrag. Verpleegkunde en sociale studierichtingen zijn de disciplines die het vaakst betrokken zijn. Eén project richtte zich specifiek op de acute zorg (ambulance, acute psychiatrie, spoedeisende hulp). Het is opvallend dat de onderwijsproducten zich in beperkte mate richten op de politie (en andere acute hulpverleners). Eén ander project is ook ontwikkeld met hulp van de politie (flexibele scholingstoolkit).

Hoewel alle onderwijsproducten over verward of onbegrepen gedrag gaan, zijn er ook accentverschillen in setting en daarmee ook (deels) in doelgroep. Mensen die een delier doormaken, zijn doorgaans wat ouder of bevinden zich in een zorgsetting. Dat is anders dan mensen waarmee de acute zorg vaak te maken krijgt of waar mensen in de verslavingszorg mee te maken krijgen. Het wiel opnieuw uitvinden (Wat is verward of onbegrepen gedrag? Wat is een adequate bejegening?) is strikt vanuit kennis geredeneerd niet nodig, maar procesmatig gezien kan het toch behulpzaam zijn. Niet elke ontwikkelaar wil iets overnemen van een ander (*not invented here syndrome*). Het is voor het ervaren eigenaarschap van het product nodig dat mensen via het ontdekken van de inhoud zich ermee verbinden. Bovendien, voor het ontwikkelen van de 'algemene' inhoud gaan ontwikkelaars te rade bij hun praktijkpartners die daarmee erkend worden in hun deskundigheid en bijzonderheid. Dit helpt om netwerken op te bouwen en te verstevigen.

27

Samenwerking

De ontwikkeling van de onderwijsproducten kwam in veel gevallen tot stand dankzij bestaande samenwerking tussen onderwijsorganisaties, praktijkpartners en ervaringsdeskundigen. In een aantal gevallen zochten onderwijsinstellingen praktijkorganisaties op om met hen de inhoud van de producten te ontwikkelen. Bevorderend voor de samenwerking is dat verward gedrag door onderwijs en praktijk als een urgent thema wordt gezien waarop vooral door samen te werken een antwoord kan worden gevonden. Ook gastlessen die door professionals uit het veld worden gegeven als vast onderdeel van het product bleken bevorderend voor een meer duurzame samenwerking. Dit zorgt ervoor dat onderwijs en praktijk met elkaar verbonden blijven, ook na de ontwikkelfase.

De jaarlijkse actualisatie van een minor vergt dat ook ieder jaar moet worden nagegaan of de inhoud nog passend is en in hoeverre de gastsprekers nog aansluiten op de (eventueel) veranderde inhoud. Dit impliceert dat de verantwoordelijke docent(en) ook hun praktijknetwerk up-to-date (moeten) houden. Hierdoor lijkt het erop dat vooral hogescholen de motor zijn achter het opzetten van onderwijsproducten. Het onderwijs is cyclisch georganiseerd en elk studiejaar is een nieuwe kans om de curricula te laten aansluiten op wat de praktijk vraagt aan kennis en competenties van afgestudeerde studenten.

Ervaringsdeskundigen

In de meeste gevallen werd de inzet van ervaringsdeskundigen gewaardeerd, omdat het bijdroeg aan de kwaliteit van de onderwijsproduct. Ook in de uitvoering blijken ervaringsdeskundigen van toegevoegde waarde, omdat zij de positie waarin een verward persoon zich bevindt invoelbaar kunnen maken.

Een ervaringsdeskundige is in staat om op een overstijgend niveau zijn of haar ervaring in te zetten. Het blijkt dat niet elke persoon met ervaring ook deskundig is in die ervaring.

Implementatie

Bevorderend voor de implementatie is wanneer de ontwikkelaars helder voor ogen hebben hoe en op welke plaats de ontwikkelde onderwijsproducten kunnen worden ingezet en daar vooraf ook afspraken over maakten. Dat gaat in de meeste gevallen ook goed. Onderwijsinstellingen die de lesmaterialen integreren in het curriculum lijken daarbij in het voordeel ten opzichte van praktijkorganisaties.

Het lijkt wenselijk om bij nieuwe subsidieoproepen voor onderwijsproducten te benadrukken dat de beoogde uitvoerende (onderwijs) organisatie zich verbindt aan het opnemen én uitvoeren van het product in de onderwijs- of opleidingscyclus.

Borging

Onderwijsproducten met een regionale insteek zullen herhaaldelijk (cyclisch) onder de aandacht moeten worden gebracht. Hiervoor zijn 'kartrekkers' of producteigenaren nodig. Het is niet vanzelfsprekend dat onderwijsproducten en materialen met landelijke of bovenregionale potentie ook op dat niveau bekend zullen raken. Projectleiders zijn vooral bezig hun eigen (regionale) netwerk te bedienen.

28

Landelijke verspreiding

Landelijke implementatie kan een impuls krijgen door de ontwikkelde modules, handleidingen, casuïstiek en werkvormen te verzamelen en te promoten via het Kennisnetwerk Verward Gedrag. Het is aan te bevelen van ontwikkelaars bij nieuwe *calls* te vragen hun onderwijsproduct (of delen daarvan) zodanig op te leveren dat ze overdraagbaar is naar landelijke platforms en bruikbaar is voor derden. Het is denkbaar dat hierover vooraf afspraken worden gemaakt met geselecteerde landelijke platforms, de regionale ontwikkelaars en ZonMw.

Van onderwijsproduct naar leernetwerk

De opgeleverde onderwijsproducten zijn ontwikkeld in nauwe samenspraak met praktijkpartners. Voor de ene onderwijsorganisatie was dat nieuw, voor de ander bekend terrein. De samenwerking zorgde er voor dat de inhoud en de vorm goed aansluit bij wat nodig is in de steeds meer overlappende domeinen van zorg en welzijn. Enkele samenwerkingen leidden tot een duurzamer samenwerking in de vorm van een leernetwerk. ZonMw subsidieert de ontwikkeling van een aantal leernetwerken op het gebied van langdurige zorg en verward gedrag. De ontwikkelde onderwijsmodules kunnen een rol spelen (en doen dat ook) in deze leernetwerken. Het kan synergie opleveren als de opgezette leernetwerken rondom verward gedrag gebruik konden maken van een of meer van de onderwijsproducten die we in deze rapportage bespraken. Platform31 en het IVO zullen in 2020 en 2021 deze leernetwerken begeleiden en evalueren. Op deze manier willen we – net als met deze evaluatie - bijdragen aan het versterken van die zo waardevolle en belangrijke verbinding tussen opleiding en praktijk.